

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

CHU THỊ LEN

**THỂ GIỚI NGHỆ THUẬT
TRUYỆN NGẮN HÀ LÂM KỲ**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2018

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

CHU THỊ LEN

**THỂ GIỚI NGHỆ THUẬT
TRUYỆN NGẮN HÀ LÂM KỶ**

Ngành: Văn học Việt Nam

Mã ngành: 8.22.01.21

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. CAO THỊ HẢO

THÁI NGUYÊN - 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu nêu trong luận văn là trung thực. Những kết luận của khoa học của luận văn chưa từng được ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Chu Thị Len

Xác nhận của khoa chuyên môn   Xác nhận của người hướng dẫn khoa học

PGS.TS. Cao Thị Hảo

LỜI CẢM ƠN

Em xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành và sâu sắc tới cô giáo hướng dẫn là PGS.TS. Cao Thị Hảo - người đã tận tình hướng dẫn, động viên, tạo điều kiện tốt nhất cho em trong suốt quá trình thực hiện luận văn.

Xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, quý thầy cô giáo Khoa Ngữ Văn, đặc biệt là các thầy cô đã nhiệt tình giảng dạy khóa 24 chuyên ngành Văn học Việt Nam, các cán bộ khoa Sau đại học trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã tạo điều kiện thuận lợi cho em trong quá trình học tập, nghiên cứu tại trường.

Tôi cũng xin bày tỏ lòng cảm ơn sâu sắc tới người thân, đồng nghiệp, bạn bè đã động viên, quan tâm, chia sẻ và tạo mọi điều kiện giúp tôi hoàn thành tốt khóa học này.

Thái Nguyên tháng 5 năm 2018

Tác giả luận văn

Chu Thị Len

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	6
4. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	7
5. Phương pháp nghiên cứu	8
6. Đóng góp của luận văn	8
7. Cấu trúc của luận văn	9
NỘI DUNG	10
Chương 1: NHỮNG VẤN ĐỀ LÍ LUẬN CHUNG VÀ HÀNH TRÌNH SÁNG TÁC CỦA HÀ LÂM KỲ	10
1.1. Những vấn đề lí luận chung	10
1.1.1. Khái niệm thế giới nghệ thuật	10
1.1.2. Các yếu tố cơ bản liên quan đến thế giới nghệ thuật	11
1.2. Hành trình sáng tác của Hà Lâm Kỳ	19
1.2.1. Tiểu sử con người	19
1.2.2. Hành trình sáng tác	20
1.2.3. Hà Lâm Kỳ trong dòng chảy văn học Tày	28
Tiểu kết chương 1	31
Chương 2: NHỮNG MẠCH NGUỒN CẢM HỨNG NGHỆ THUẬT TRONG TRUYỆN NGẮN CỦA HÀ LÂM KỲ	32
2.1. Cảm hứng tự hào về thiên nhiên miền núi tươi đẹp và gắn bó với con người	32
2.1.1. Thiên nhiên miền núi tươi đẹp, phong phú	32

2.1.2. Thiên nhiên gắn bó với cuộc sống con người miền núi.....	36
2.2. Cảm hứng ngợi ca những con người tha thiết yêu quê hương	43
2.3. Cảm hứng trân trọng những giá trị văn hóa truyền thống của đồng bào các dân tộc thiểu số vùng cao	50
2.3.1. Cảm hứng trân trọng những giá trị văn hóa truyền thống của ông cha.....	50
2.3.2. Cảm hứng trân trọng những phong tục, nếp sống sinh hoạt đời thường của người dân	56
Tiểu kết chương 2	61
Chương 3: CỐT TRUYỆN, NGHỆ THUẬT XÂY DỰNG NHÂN VẬT, NGÔN NGỮ NGHỆ THUẬT TRONG TRUYỆN NGẮN HÀ LÂM KỶ	62
3.1. Cốt truyện.....	62
3.1.1. Cốt truyện lịch sử	62
3.1.2. Cốt truyện cổ tích, dân gian.....	66
3.2. Nghệ thuật xây dựng nhân vật.....	70
3.2.1. Xây dựng nhân vật qua khắc họa yếu tố ngoại hình	70
3.2.2. Xây dựng nhân vật qua miêu tả tính cách.....	73
3.3. Ngôn ngữ nghệ thuật	75
3.3.1. Ngôn ngữ giản dị mang màu sắc văn hóa dân gian các dân tộc thiểu số.....	75
3.3.2. Ngôn ngữ giàu hình ảnh, đậm chất thơ	80
Tiểu kết chương 3	83
KẾT LUẬN.....	84
TÀI LIỆU THAM KHẢO	86

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Văn học các dân tộc thiểu số là một bộ phận quan trọng của văn học Việt Nam. Bằng sự độc đáo riêng biệt của mình, văn học dân tộc thiểu số (DTTS) đã góp phần tạo nên sự đa sắc diện cho nền văn học Việt Nam hiện đại và trở thành một bộ phận có vai trò, vị trí vô cùng quan trọng trong đời sống văn học. Trong đó, truyện ngắn dân tộc thiểu số miền núi đã có một quá trình nỗ lực tự hoàn thiện để hòa nhập với trình độ phát triển chung của văn học nước nhà. Truyện ngắn DTTS ngày càng có xu hướng cởi bỏ những trói buộc đã lỗi thời của cách tư duy thô mộc. Tiếp tục kế thừa truyền thống nhưng ít nhiều đã thấy cốt truyện linh hoạt, biến ảo hơn, nhân vật đa chiều, phóng túng và gần với đời thực hơn. Trong đội ngũ các nhà văn là người dân tộc thiểu số Việt Nam, nhà văn dân tộc Tày - Hà Lâm Kỳ đã đóng góp cho truyện ngắn dân tộc thiểu số một phong cách riêng mang đậm bản sắc văn hóa Tày và màu sắc riêng của quê hương Yên Bái.

1.2. Ở Yên Bái, văn học thiểu số đang ngày càng được quan tâm và được đề xuất đưa vào chương trình giảng dạy Ngữ văn địa phương tại các trường THCS trong tỉnh. Hà Lâm Kỳ là cây bút viết sớm và có nhiều đóng góp cho nền văn học DTTS. Qua truyện ngắn của Hà Lâm Kỳ, bạn đọc có thể khám phá nhiều điều thú vị về thiên nhiên và con người nơi mảnh đất vùng cao Yên Bái, với các tác phẩm tiêu biểu như: *Chim Ri núi, Gió Mùa Càng, Làng nhỏ, Kỷ vật cuối cùng, Đi tìm chú Cuội, Những đứa con lên núi, Suối làng...* Với tình cảm và sự tâm huyết dành cho mảnh đất quê hương, Hà Lâm Kỳ xứng đáng với các giải thưởng mà nhà văn được trao tặng như: Giải C (không có giải A) cho truyện dài *Kỷ vật cuối cùng* trong cuộc thi sáng tác về đề tài thiếu nhi do Hội Nhà văn và TW Đoàn tổ chức năm 1991; Giải Ba của Hội Văn nghệ Dân gian Việt Nam với tác phẩm *Mỗi nét hoa văn* (2005); Liên hiệp Các hội Văn học Nghệ thuật Việt Nam tặng thưởng huy chương “Vì sự nghiệp văn học nghệ

thuật” (2004); Giải thưởng của UBND tỉnh Yên Bái cho tác phẩm *Chim Ri núi* và *Gió Mùa Căng*. Chính vì vậy, nghiên cứu truyện ngắn Hà Lâm Kỳ sẽ bổ sung thêm nguồn tư liệu học tập và nghiên cứu về văn học địa phương các tỉnh miền núi phía Bắc, đặc biệt là văn học địa phương Yên Bái.

1.3. Các sáng tác của Hà Lâm Kỳ có một vị trí nhất định trong nền văn học dân tộc thiểu số. Nghiên cứu truyện ngắn Hà Lâm Kỳ là đóng góp vào việc nghiên cứu văn học dân tộc Tày nói chung và văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại nói chung. Nếu đề tài này được thực hiện thành công thì đây sẽ là một tài liệu tham khảo hữu ích cho việc giảng dạy văn học địa phương ở các trường THCS thuộc tỉnh Yên Bái nói riêng và các tỉnh miền núi phía Bắc nói chung.

Với tất cả những lý do thực tiễn và khoa học trên, chúng tôi đã lựa chọn đề tài “Thế giới nghệ thuật truyện ngắn Hà Lâm Kỳ”, cho luận văn thạc sĩ của mình. Hi vọng đề tài sẽ góp phần khẳng định vị trí của nhà văn Hà Lâm Kỳ trong dòng chảy văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại.

2. Lịch sử vấn đề

Giữa cuộc sống và sự nghiệp sáng tác của nhà văn Hà Lâm Kỳ với quê hương, dân tộc mình có một sự gắn bó sâu sắc. Quê hương, dân tộc đã sản sinh ra một Hà Lâm Kỳ tài năng. Bằng ngòi bút sắc sảo, Hà Lâm Kỳ đã làm đẹp thêm, làm cho mọi người hiểu thêm về quê hương, dân tộc vùng cao. Bằng những tác phẩm đầy tâm huyết, nhà văn đã góp một bông hoa tươi thắm vào vườn hoa nhiều sắc hương của văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại.

Trong các công trình nghiên cứu về văn học các dân tộc thiểu số, nhà văn Hà Lâm Kỳ được nhắc đến với những sáng tác tiêu biểu ở nhiều thể loại: thơ, văn xuôi, ký, nghiên cứu, phê bình, sưu tầm văn hóa, văn học dân gian. Có thể kể đến các cuốn sách như: *Văn học dân tộc thiểu số Việt Nam thời kỳ hiện đại - Diện mạo và đặc điểm* (Trần Thị Việt Trung chủ biên); *Bản sắc văn hóa dân tộc trong văn xuôi của các nhà văn dân tộc thiểu số Việt Nam* (Đào Thủy Nguyên chủ biên); *Văn học dân tộc thiểu số Việt Nam thời kỳ hiện đại - Một số đặc điểm* (Trần Thị Việt Trung - Cao Thị Hảo - Đồng chủ biên); *Văn học miền*

núi (Lâm Tiên); *Văn học dân tộc thiểu số và vấn đề đội ngũ tác giả người dân tộc* (Hoàng Tuấn Cư)...

Tác giả Đào Thủy Nguyên trong cuốn *Bản sắc văn hóa dân tộc trong văn xuôi của các nhà văn dân tộc thiểu số Việt Nam* đã đánh giá: Hà Lâm Kỳ là một trong những nhà văn “có tiếng nói mới của nhiều cây bút thuộc thế hệ thứ hai, nhiệt tình, năng nổ, thiết tha với văn hóa quê hương, nặng lòng với cội nguồn dân tộc” [31, tr. 66].

Trong Báo cáo đề dẫn của Hội thảo về nhà văn Hà Lâm Kỳ với chủ đề “Hà Lâm Kỳ - Nhà văn quê hương” trên chính quê hương ông, xã Đại Lịch, huyện Văn Chấn, tỉnh Yên Bái, nhà văn Hoàng Việt Quân đã đặt vấn đề: “Cuộc đời Hà Lâm Kỳ dù ở môi trường nào, tâm hồn, tình cảm của anh vẫn hướng về tuổi trẻ về nguồn cội. Anh tự hào về quê hương Đại Lịch của mình. Anh thao thức, trăn trở với lớp lớp thanh niên dân tộc miền núi quê hương mình một thời chống Pháp, chống Mỹ, về những di sản văn hóa của cha ông để lại. Có lẽ vì thế mà lòng anh dâng trào cảm xúc khi viết về quê hương, về tuổi trẻ”[36]. Tác giả đã khẳng định đóng góp của Hà Lâm Kỳ cho quê hương Yên Bái khi viết về những người con ưu tú của quê hương.

Đồng quan điểm trên, thạc sĩ Hoàng Thị Lan Hương (với tham luận “Nhà văn Hà Lâm Kỳ- nhà văn quê hương”) cũng cho rằng: “Tôi gọi Hà Lâm Kỳ là nhà văn quê hương bởi trong mỗi trang viết của nhà văn đều thấm đượm những nét văn hóa truyền thống của người miền núi, của đồng bào dân tộc và những trang viết ấy hấp dẫn hơn, tự nhiên hơn khi viết về vùng quê Đại Lịch” [16]. Văn hoá truyền thống đã trở thành nét phong cách riêng được thể hiện trong sáng tác của Hà Lâm Kỳ.

Trong tham luận “Đôi điều cảm nhận về văn xuôi Hà Lâm Kỳ” nhà văn Vũ Xuân Tửu đã nhận xét: “Nhà văn Hà Lâm Kỳ được sinh ra trong cái nôi quê hương Đại Lịch đầy ắp truyền thống văn hóa, lịch sử, thiên nhiên hùng vĩ, hữu tình. Nhà văn như con chim biết chọn hạt, đã hấp thu tinh hoa văn hóa quê hương và sáng tác lên những tác phẩm văn học có giá trị” [56].

Trong tham luận “Một tiếng nói góp vào trang sử người Mông”, tác giả Khang A Chua - dân tộc Mông, Cử nhân Văn hóa, Bí thư Đảng ủy xã Nậm Có đã đánh giá: “Hà Lâm Kỳ không chỉ là nhà văn, mà còn là một nhà nghiên cứu văn hóa dân gian và lịch sử địa phương, trong đó có những sáng tác và nghiên cứu về văn hóa dân gian Mông. Truyện “Gió Mù Cang” của Hà Lâm Kỳ lấy bối cảnh là cuộc kháng chiến chống Pháp. Những nhân vật có thật ngoài đời đi vào tác phẩm bằng lối viết giản dị, mộc mạc, mang đậm sắc thái văn hóa Mông. Tác phẩm đã góp phần quảng bá truyền thống văn hóa, lịch sử kháng chiến của đồng bào Mông nói chung, đồng bào Mông Mù Cang Chải Yên Bái nói riêng” [6].

Tác giả Hoàng Hiền với tham luận “Làng nhỏ - thế giới thần tiên của trẻ thơ”, cho rằng: “Nhà văn Hà Lâm Kỳ đã kể lại chính câu chuyện tuổi thơ quê núi của mình và còn khéo léo kể những câu chuyện lịch sử quê hương mình, cùng với ngòi bút miêu tả khung cảnh làng quê miền núi rất nên thơ và tình yêu quê hương hồn hậu, tha thiết. Tất cả đã tái hiện một làng quê miền núi giàu bản sắc văn hóa, lịch sử, hấp dẫn trẻ thơ” [12].

Thạc sĩ Hoàng Thị Vân Mai lại cho rằng yếu tố nhân văn là một đặc sắc trong các sáng tác của Hà Lâm Kỳ. Trong tham luận “Hà Lâm Kỳ- nhà giáo, nhà văn”, chị khẳng định: “Với Hà Lâm Kỳ, ông không chịu sự áp đặt, sáng tạo của ông luôn hướng tới chất nhân văn, dù ông viết về đối tượng nào, trong môi trường nào, chất nhân văn ấy không thể khác” [28].

Với tham luận “Hà Lâm Kỳ- một tâm hồn thơ đa cảm” nhà thơ Nguyễn Thế Quỳnh đã chỉ rõ: “Về mặt nghệ thuật thơ Hà Lâm Kỳ không phải là sự sắp đặt câu chữ cầu kỳ mà cảm xúc tự nhiên bộc bạch thành lời. Việc lập tứ thơ cũng được anh chú trọng, khá nhiều bài thơ có cấu tứ chặt chẽ. Trong thơ anh thi liệu là cảnh sắc, con người Tây Bắc mà đậm nét là quê hương Đại Lịch. Đặc sắc nhất vẫn là những câu thơ mang giọng điệu của người vùng cao” [37].

Theo Tiến sĩ Hà Thị Hải Yến (cháu ruột nhà văn) trong tham luận “Người thấp đèn gom nhặt chuyện quê”, thì điều tạo nên chất dân gian, dân tộc